

Tekopy tee ojehechakuaa'ýva

Organización
de las Naciones Unidas
para la Educación,
la Ciencia y la Cultura

Patrimonio
cultural
inmaterial

Mba'épa

Ikatu jareko oñondivekuéra ñe'ë apesã oñembohasáva ojejúvo ymaite quive ága peve, iñambuéva ohóvo oñemohendapotávo hekoha rehe ha ñanepytyvõ ñañemopeteĩ haguã tavaháicha ha jajoajuha outava ndive.

Ta'anga © Uguiray/StockFoto

UNESCO ha patrimonio cultural

Oĩningo mba'e vaicha oréve iporãneva oñeñangatu tapichakuéra outava amo gotyovépe gũarã. Umíva tuicha mba'ekuaa heta mba'e rehe, ikatu hepýre ko'ágã térã ikatúre hepýve kurivévo, térã ñanemoñandu porãre ha ñanemoñandúre ñande ha'eha peteĩ tetãygua, jarekoha ñande rapykuere ha ñande reko. Umi mba'e momorãmbý ikatuhína pojoapy jahupytkuaáva térã óga guasu jaikuaave kuaáva, pumbasy japuraheikuaáva térã mombé'urã ñamombé'ukuaáva. Jepéramo hetekuaa heta hendáicha, ko'ã mba'e oĩ ñande patrimonio ryepýpe ha'e ko mba'e momorãmbý ñandejopy ñañangareko hağua hese.

"Patrimonio cultural" he'iséva ningo oikoe tuichákuri oúvo umi ro'y ohasaramóvape, ha umíva ojehu pojoapy ombosako'íva UNESCO rupi. Ko'ã patrimonio ryepýpe ndoikéi umi mba'eguasukuaa térã tembiporu iporavopyre año, oike avei pype teko'yma ha mombé'u ohejava'ekue ñandéve ñane ramói ha jaryikuéra ha ñandekuéra katu ñambohasajeýva ñane ñemoñarekuérape, jámane ayvúpe, espectáculo rupi, mba'eporu, ritual, jefesteha, mba'ekuaa ha mba'e'apo tekoha ha arapy rehe, upéichate avei arandu ha mba'e'apo artesanía yma rehegua.

Tekopy tee ojehechakuaa'ỹva?

UNESCO ningo oñemoheñoi Naciones Unidas ryepýpe jahechápa omba'apo tembikuaa arandu rehe, ha oipytyvõ Estado Pyeguaquerape jahechápa omoheñoi ha omboguata tembiapo añetehápe oñangarekova'erã patrimonio cultural rehe. Umi tembiaporã omboguatáva apytépe, Patrimonio Cultural Ñangarekorã Convención ha'ékuri mba'eguasú oñemboguata hağuaícha polítika pyahu patrimonio cultural rehegua.

Ta'anga © Vasil S. TOLE

Ta'anga © M. Revelard

Ta'anga © Samvel Amirkhanyan

Ta'anga © Consejo de Aideses Wajapi

🇦🇱 La isopolifonia Albania-ygua

🇧🇪 Carnaval Binche-ygua (Bélgica)

🇦🇲 Duduk ha imba'epu (Armenia)

🇧🇷 Wajapi ñe'ë ayvu ha imba'eha'angapy (Brasil)

🇲🇪 Suelo de mosaico de Mequinez (Marruecos)

Tekopy tee ojehechakuaa'ýva

Jepéramo nda'ipyatāmbái, Tekopy tee ojehechakuaa'ýva mba'eguasu hína ojegueroquata haḡua teko'eta, ko'ēko'ēre imbaretevére globalizaci3n ojeher3va. Ojekuaa ha oñeikũmbýramo tekohapykuéra Tekopy tee ojehechakuaa'ýva oipytyvõkuua oívo ñomongeta ha jekupyty opaichagua teko ndive ha upéicha avei oñembohapestuaa oívo ñomongeta ambue teko ndive.

Patrimonio cultural ningo na'ĩnimportánteí teko ohechakúva rupi año, síno umi mba'ekuaa ha mba'epokuaa oñembohasáva ojejúvo ymaite guíve. Mba'aporá sosieda ha ekonomía peguará oguerúva ko'á mba'ekuaa ñembohasa iporá jámane tapicha aty michívéva ha upéichante avei umi tuichávape oíva peteí Estado-pe, ha peteícha iñimportante umi tetá kakuua ha umi oñakárapu'áva ohóvope.

Tekopy tee ojehechakuaa'ýva ha'e:

■ **Ymaguare, ko'aḡagua ha oikovéva**

oñondive: Tekopy tee ojehechakuaa'ýva apytépe ndoikéi umi teko yma oḡuahēva'ekue ñandéve año; oíke avei pype ko'aḡagua mba'eporu okaraygua ha tavaguasuhapestua ohechakúva mba'éichapa opaichagua aty reko.

■ **Oporombojoaju:** ikatu ñamopeteí Tekopy tee ojehechakuaa'ýva ojoguáva ambuekuéra mba'épe. Péva oiko ha'éramo peteí táva aḡuigua térá ouramo táva mombyrýgui ýrõ ojapyhýramo chupe tavaygua oúva ambue hendágui, opavave oíke Tekopy tee ojehechakuaa'ýva ryepýpe: oñembohasa tamóí ha jaryikuéragui, ojeguerojera ohóvo ombohováivo mba'epýahu jereregua ha ñanemopeteí ñande rekópe, mbojoajúvo

Ta'āngaa © Ministerio de Cultura de la República de Colombia

Ta'āngaa © UNESCO / Yves Parfait Koffi

📍 *Carnaval Barranquilla-ygua (Colombia)*

📍 *Gelede ñe'è ayvu tee (Benin, Nigeria ha Togo)*

yma guare ha ñane renonderá ko'aḡagua teko rupi. Tekopy tee ojehechakuaa'ýva noíri ombohováí haḡua mba'e aty térá tembiakuaa aranduguápa ñande; ha'e oipytyvõ oí haḡua joaju tapichakuéra apytépe, omokyre'ývo, oñemombaretévo teko ha opavave tomoí ijatí'y yvypóra oñeñandúvo peteí térá heta komunidaguáramo ha upéichante avei sosieda guasu póra ramo.

■ **Opoikuaauka:** Tekopy tee ojehechakuaa'ýva noñemomba'éí mba'eporá teko reheguáramo año, oñembohováivo ambuére, ipeteí ha tuicha mba'e haguére. Heñóí tekohapýpe ha ojeko máva oikuaáva teko yma, mba'eporu ha jepokuaa ombohasáva ambue tekohapyguápe rehe, ymaite tuíve iñemoñarekuérape, térá ambue komunidayguakuérape.

■ **Oñembohapo tekohapýpe:** Tekopy tee

ojehechakuaa'ýva ikatu oikove komunida, aty térá tapichakuéra peteíteí omoheñoí, omombarete ha omyasáiva ojapyhýram imba'éramo. Péicha ndoikóiramo ndaikatúí oje'e peteí teko térá mba'eporu oíha patrimonio ryepýpe.

📍 *Babi-kuéra Bistrisaygua: polifonía, jeroky ha región de Šhoplounk ymaguare jepokuaa jeroviapy rehegua (Bulgaria).*

Ta'āngaa © Academia de Artes de China

📍 *Ópera Kun Qu (China)*

📍 *Ahellil Gurara-ygua (Argelia)*

Ta'āngaa © CURPAH

ko Tekopy tee ojehechakuaa'ýva oí umi tapicha oikuaa, iñarandu ha ojapokuaáva pópe ha hese ojeko oñembohasávo memoñare tenonderáguápe térá ambue komunidápe.

Ta'āngaa © Mila Santova

Foto © Museo Nacional de Camboya

Camboya-pe Sbek Thom artista-kuéra – ñoha'ānga ojejapóva sombras jémer ha títere vakapípe– ohechakájepi mokõi téra mbohapy jey ára ojekuaámava káda ro'ýpe. Heñói siglo XVpe, kóva ko noha'ānga oíke peteí oíke jeroviapy rehegua ritualpe iñambuéva ohóvo oguahē meve heko kó'ágaguápe.

Foto © Centro de Folklore Letón

Výaguasu oihápe jeroky ha purahéi báltico ojejapo **Estonia, Letonia** ha **Lituania**-pe ha péicha ogueroirove hikuái mba'eporá ymaguare upe regiónpe. Káda sínko ro'ý Estonia ha Letoniap, ha káda irundy ro'ý Lituaniap, ojejapo ko'á festival guasu hiaréva heta ára ha ouhápe amo 40.000 tapicah opurahéiva ha ojerokýva vy'arāmemenungáva.

Foto © Ministerio de Cultura de Madagascar

Zafimaniry rekohakuéra, **Madagascar**-pe omoñepyrúva'ekue yvyra rehegua mba'ekuaa ha oipukurukaa ha kó'ága meve ojapo gueteri hikuái: ka'aguy reko guive oga'apo peve, ohasávo yvyra ñembojegu rupi iporátemiva ha yvyra rova ojagrapáva, taha'e jeguakarã téra ipurupyra, tembiru hamba'e.

Foto © Lorenzo Armentariz

Haimete **México** tuichakue iregiónkuérape, komudiakuéra ogueromandu'a lasámína ára, ára amyryikuéra ousapy'aha hogaygua ha hayhuharakuéra rendápe vvy ape ári. Ko'a jeromandu'a kuápe oíke jepokuaa ymaguare ñande ypykuéra mba'èva ha katólíko avei, ojejapo octubre pàha ha noviembere ñepurũmbýpe, ojojávo avati tiémpe rehe, kóva hí'upy oñemomba'évava upe tetãme.

Foto © J.K. Walumbi

Uganda-pe téla apo yvyra pire ryvígui ningo kuaapy ymaguare españolkuéra ou mboyve guive ojejapóva ao ojepeyahapyre mboyve ha ipyendáva yvypóra mba'ekuaa itujavévape. Ao ojejapóva pe télape oñemonde coronación ojejapo haguã téra hasýva oñemonguera haguã, ñeñotyhápe ha ambue tembiapo tekopy rehegua ojajao jave, katu ojejapo avei ko tajúgui cortina, mosquitero, ropa de cama, colchones y sacos de almacenamiento. Siglo XIX ñemuhára árabe-kuéra omoinge ñepyrũrõguare hetãme ao mandýjúgui ijapopyre, sa'ívéma ojepuru yvyra pire ryvi, teko ha jeroviapy rehegua jepuru ogue ohóvo ha ramoite oñemoingivejey.

Patrimonio oikovéva ñangareko

Oiko háicha tembikuaa arandu rehe, patrimonio inmaterial iñambue ha okakuaa ko'êko'êre, ha tapicha pyahu heñóiva oúva omboho'ove ko'êreíre. Heta hendaichagua patrimonio inmaterial ko'ágga rupi oíke tesaparápe globalización ha tekoñemoteí ñandeaho'íva renondépe, ha avei sa'íre ojeyekko, oñemomorã ha ojekuaa. Ndojehyvykóiriramo ningo Tekopy tee ojehechakuaa'yva ikatu oguete katuí gũarãma téra opyta teko ymáramo. Oñeñongatu ha oñemysáiramo tapichakuéra opu'ã pyahúvape omombarete chupe ha avei ombohekoeresã, avei oipytyvõ chupe iñambue ha oñemboheko pyahúvo.

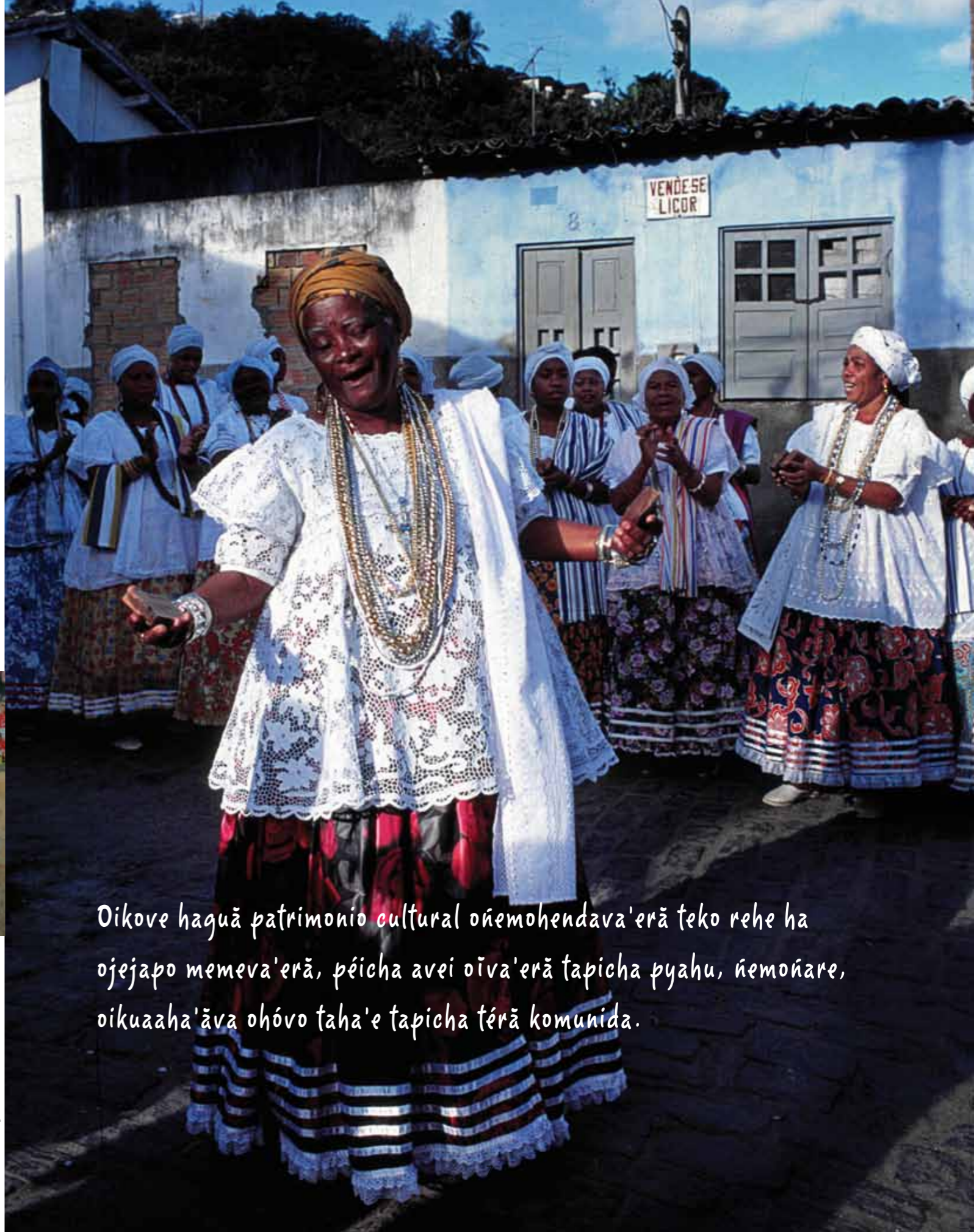
Oñeñangareko hağua Tekopy tee ojehechakuaa'yva ñaikotevê tape oikoéva umi monumento téra tenda oñeñangareko hağuağui. Jaipotáramo akóinte oikove ovaleva'erã pe tekópe gũarã ha ojeporu ha ojeikuapyhyva'erã tekohapýpe akóinte ha tapicha pyahukuéra oupyahúva oiporuva'erã avei. Umi komunida ha aty oiporúva ko'ã teko'yma ha jepokuaa oreko mba'éichapa ombohasávo ko'ã arandu ha

↻ La epopeya Al-Sirah Al-Hilaliyyah (Egipto)

↻ Recôncavo de Bahia samba apu'a (Brasil)

Foto © Luis Santoz / UNESCO

Oikove haguã patrimonio cultural oñemohendava'erã teko rehe ha ojejapo memeva'erã, péicha avei oíva'erã tapicha pyahu, ñemoñare, oikuaaha'áva ohóvo taha'e tapicha téra komunida.

mba'eporu; jeyvéramo oñembohasave ayvu rupi ha ndaha'úi kuatia ári. Opa ko'ã mba'ére mayma tembiapo oñemboguatáva oñeñangareko potávo hese, katuetei oíva'erã tekohapygua, aty oívéva ha oíramo tekotevé tapicha umi patrimonio jára ha'eño'eño.

Iporãne ñañeporandu mba'éichapa jajapova'erã ñañangareko ha'gua patrimonio katuíte heko'ambuéva ha oikovéva, oñeñoty ha oñemochi'ỹre. Ikatuete Tekopy tee ojehechakuaa'yva pypegua omano térã okañy noñeñangarekoíramo hese. Ñangarekorã oñeikotevé oñembohasa arandu, mba'eporu ha he'íséva. Ja'eporásérõ, ñangareko ohove hína pe patrimonio ñemyasãi ha ñembohasa tapichakuéra opu'ãpyahúvape pe tekohapypýpe; tamói ha jaryikuéra tombohasa hemiriõme ha áva kurivévo tombohasa jey avei iñemoñarépe. Ñangareko avei patrimonio jehechauka, péva ikatu jeroxy, purahéi térã mba'epopurã ýrõ tembiapo jegua ñembosako'í hamba'e.

Tekopy tee ojehechakuaa'yva ñangareko, aipóramo, he'ise oñeñangareko hese akóinte heko'esãi ha imbaretévo ha ohasávo tapicha pyahukuérape ha áva ombohasa jey ohóvo iñemoñarekuérape. Tembiapo oñeñangareko ha'gua hese ohekava'erã omoañete oikovévo umi patrimonio ha ko'ẽko'ẽre oñembopyahu ha oñemyasãi. Mba'e ojejapokuaáva oñeñangareko potávo hese oí umi mba'e jejuhu, jehapykueho, ñeñongatu, jekuaauka, ñemoporãve ha ñemyasãi, ko'ýte mbo'ehao térã tekombo'e opaichagua rupi; iporãne avei oñemombaretéramo opa hendáicha. Tekopy tee ojehechakuaa'yva ñangareko ningo tuicha mba'eterei akãrapu'ãrã, noñemoguatáiramo jepe tembipo viru jehupytyrã, ikatúva oiko turismo rupi, ikatúva opoko vai patrimonio hesáiva rekóre. Oñemombareteva'erã Tekopy tee ojehechakuaa'yva rembiaporã pe tekohapýpe ha oñemokyre'y oikévo ekonomía ñemohenda ñembosako'ípe.

Ko Tekopy tee ojehechakuaa'yva ryepýpe ija jepokuaa ñe'ẽ ayvu rehegua, espectáculo rehegua arte, ava'aty mba'epuru, ritual, jeguero vy'a vy'a guasu ha opaichagua mba'ekua ha jepokuaa arasy ha arapy rehegua, péichante avei mba'eporã apokuaa

Ta'anga © Instituto de Cultura e Información de Viet Nam (NLUK)

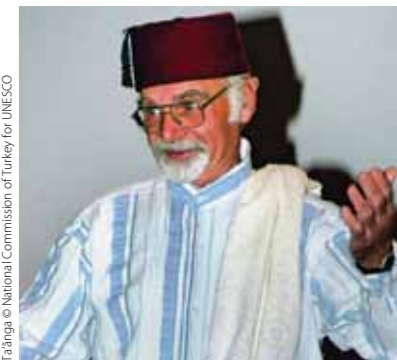

Ta'anga © UNESCO / West Parfait Koffi

🔊 Gongs-kuéra reko renda (Viet Nam)

🔊 Gelede ñe'ẽ ayvu tee (Benin, Nigeria ha Togo)

🔊 Meddah-kuéra arte, momb'euhára (Turquía)

Ta'anga © National Commission of Turkey for UNESCO

Convención ombohape ojehechakuaa ha'gua opaite tetã renondépe Tekopy tee ojehechakuaa'yva

Tekopy tee ojehechakuaa'yva ningo ko'ágã rupi ojehechakuaa tetãnguéra renondépe teko'eta mombaretehára ramo, ha iñangareko oñemotenonde pytyvõ tetãnguéra opytépe oñemboguatávape. Convención ojapyhyva'ekue UNESCO 2003-pe ha'e ñe'ẽñeme'ẽ tetãnguéra ndive oikuave'ẽva léi, tembiapo ha pytyvõ viru rupi oñeñangareko potávo patrimonio rehe. Convención ningo ñe'ẽme'ẽ ojapóva Estado-kuéra oñondive, oñemohendáva derécho tetãnguéra apytéva heñoiva'ekue he'iháicha, ha ome'ẽ derécho ha tembiaporã opaite tetãme ğuarã. Convención 2003-pe guare oheka oñangareko Tekopy tee ojehechakuaa'yva rehe ohóva ñe'ẽme'ẽ omboajéva tetãnguéra yvypóra derécho rehegua ha omoañetéva komunidakuéra ñomomba'e ha ohóva akãrapu'ã hekopeguáre.

Tetãnguéra ryepýpe, Convención oheka patrimonio oíva umi territorio oíva pe Estado-pe ñangareko ha ojerure umi Estado-pe tohechauka ha tohakã'í'o porã ko'ã patrimonio komunida, aty ha mayma organización no gubernamental omba'opóva hese pytyvõme.

Opaite estado omoañeteva'ekue pe Convención oñembyaty peteí Amandaje Guasúpe, oiporavónva 24 tapicha imyakãhararã oíva'erã peteí Comité intergubernamental rembijokuáipe, opytáva ipópe Convención jehupytyrã ñemoañete ha oñangareko ojejapopahína ha'e omandáva. Pe Comité

pópe opyta heta tembiaporã, umíva apytépe omoingévo Convención rerarysípe Tekopy tee ojehechakuaa'yva, viru rupi ñepytyvõ tetãnguérape ha oñemyasãi tembiapo ñangareko techapyrã oíva.

Comité Intergubernamental oiporavóramo Tekopy tee ojehechakuaa'yva pypegua, umíva oñemoinge Tekopy tee ojehechakuaa'yva Rerarysí oikotevéva ñangareko pya'etemi apytépe, térã katu pe Tekopy tee ojehechakuaa'yva Terarysí momorãmbýpe. Terarysí ñangarekorã hína pe tuicha mba'évéva ohekáre oñembogua oñeikotevéva oñangareko potávo patrimonio cultural pypegua oikéva tesaparápe rehe ñangareko, ikatúre péva oguete. Terarysí momorãmbý oheka ojekuaauka porãve umi Tekopy tee ojehechakuaa'yva, omoinge opavave akãme tekotevéva ojehechakuaa tuicha mba'ehahína ha oheka oí ñomongeta, oipytyvõvo péicha ojejuereko ha'gua tesa renonde teko'eta oíva ko yvy ape ári ha ojehechauka mba'éichapa yvypóra omoheñoikuaa mba'epyahu.

Comité oikuaauka ha ombopyahu registro oíhãpe aporã, apopyrã ha tembiaporã oiporavova'ekue ohechakuaáre umivahína pe ohovéva Convención ohekáva ha ha'ére ipyenda tee. Ko'ã aporã, apopyrã ha tembiaporã ha'ekuaa techapyrã ñangareko rehegua ha oñemyasãikuaa peicharã.

Jepémo umi tetãrekuái Estado Convención-guakuérante ikatu omoí Tekopy tee ojehechakuaa'yva pypegua Comité ohesa'yjo ha'gua, ko mba'aporã oñemboguatava'erã komunida ha aty omba'aposéva hese partisipasiõ ha ñemoneíme.

Moõ rupipa ñañepyrüta?

Umi monumento ha tembiapo jegua ojejuhu ha oñembyatyháicha, Tekopy tee ojehechakuaa'yva avei ikatu oñembyaty ha oñembokuatia. Peichagua patrimonio rehe oñeñangareko hağua ningo pe Estado tenonderáite voi ojuhu ha ombokuatiava'erã umi arandu ikatúva ojejapyhy Tekopy tee ojehechakuaa'yva ramo. Umi inventario oñembosako'íva ikatu oipytyvõ oñeñangareko hağua opaichagua arandu ha tembiporu oikokuaáva Tekopy tee ojehechakuaa'yva oñembokuatiáva apytépe. Komunidakuéra opartisipava'erã ojejuhu ha oñemohendahápe umi Tekopy tee ojehechakuaa'yva, ha'ekuéra he'itarahína mavamáva umi mba'eporúpa oikéhina patrimonio cultural ryepýpe.

Kuatia oñembyatyhápe Tekopy tee ojehechakuaa'yva omoingepaiteva'erã opaichagua teko ha tembiporu, oma'é'yre hetápa tapicha oikóva komundápe térã mba'éichapa opokohína umi komunida rehe. Convención avei omohenda mavamáva Tekopy tee ojehechakuaa'yva rehepa oñeñangarekove va'erã térã máva ndivepa ijetu'uvehína. Tekotevé avei ojehechakua mba'éichapa ojeypso umi teko arandu, mboy tapichápa oiporu ha mba'éichapa hyapu, ojehecha hağua imbaretépa térãpa ikangy. Jaikuaápype Tekopy tee ojehechakuaa'yva iñambueha ko'éko'ére, umi inventario oñembopyahu katuíva'erã. Convención oykeko ñepi'áva ojaróva Estado Pyeguakuéra, péva he'ise, umi tetã omoañeteva'ekue ko ñe'ẽ ñeme'é, oñangareko potávo Tekopy tee ojehechakuaa'yva rehe. Umi Estado Parte ikatu ojerure oipytyvõvo chupe Comité Intergubernamental jahechápa oñangareko ipatrimonio oikeva'ekue umi Patrimonio oikotevéva pya'etemi ñangareko ryepýpe; upéichante avei ombosako'í hağua pe inventario ha pytyvõ aporã ha tembiaporã opaichaguápe.

komunidaygua oikeva'erã tembiapo ojejaróvape ojejuhu, ojehecha hağua Tekopy tee ojehechakuaa'yva, ha'ekuéra ningo he'itava mba'épa oiketa térã ndoikéiva upe patrimonio cultural kuápe.

Ta'inga © Museo del Hombre Dominicano

↻ *Fraternidad del Espíritu Santo de los congos de Villa Mella reko renda (República Dominicana)*

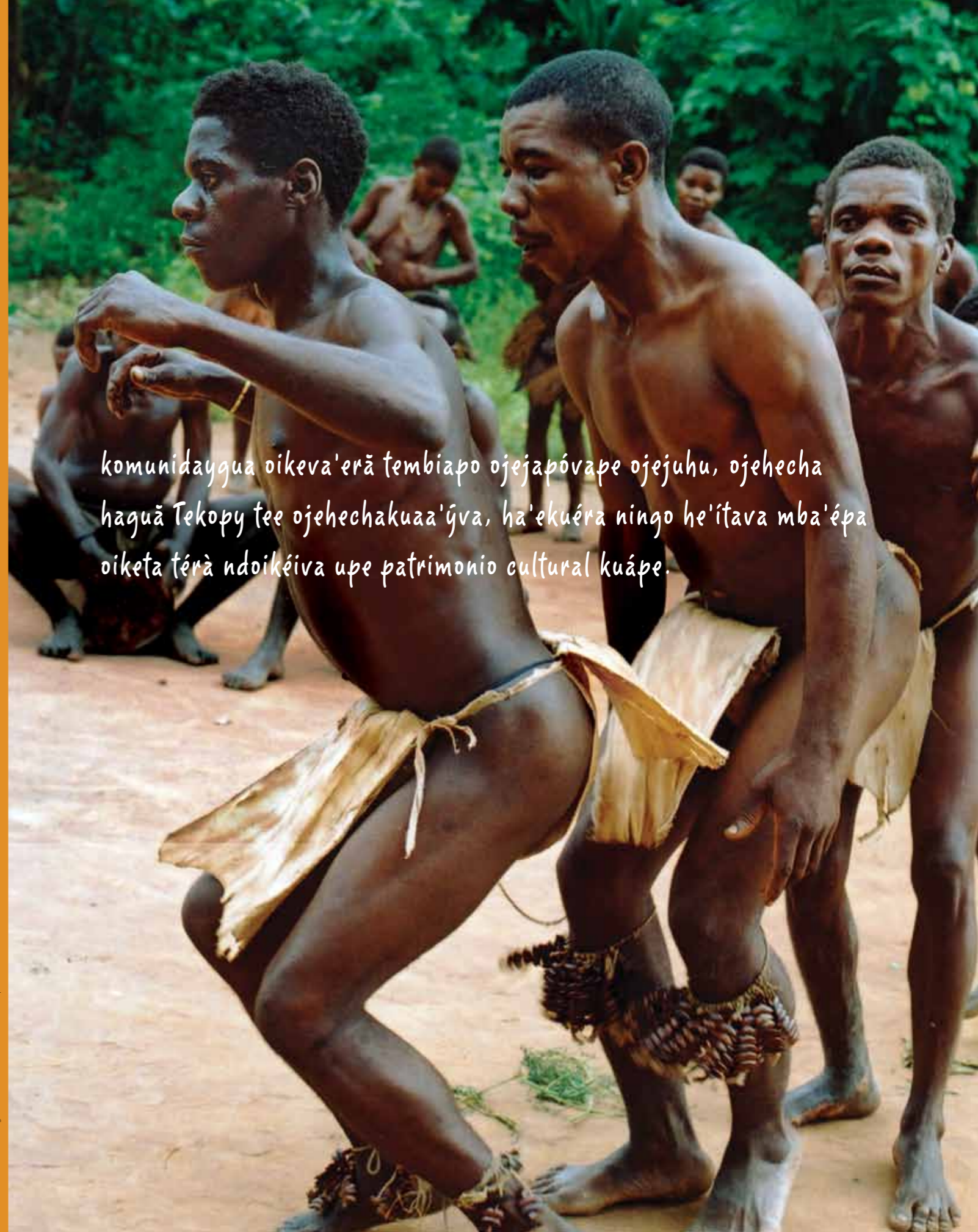
↻ *Patum de Berga (España)*

Ta'inga © Manuel Escobert / Ginu / UNESCO

↻ *Pigmeos aka África Central-gua purahéi polifónico (República Centroafricana)*

Ta'inga © Comisión Nacional Centroafricana para la UNESCO

Tekopy tee ojehechakuaa'ýva

Organización
de las Naciones Unidas
para la Educación,
la Ciencia y la Cultura

Patrimonio
cultural
inmaterial

Tekopy tee ojehechakuaa'ýva oñembohasáva sy ha túvagui ñemoñarépe yma guive, oñembopyahu petéiteime umi hekooha rupi ha ijatyha rupi, omboguatavévo mborayhúpe ha oñemomba'ého hese ha péichape oipytyvó yvypóra rekoeta ha ñapytú'ú roky ñemomba'ého.